

ORDINARYÜS PROFESÖR DR. MUZAFFER
ŞENYÜREK

(1915-1961)

Dr. AYDIN SAYILI

İlim Tarihi Ordinaryüs Profesörü

Muzaffer Şenyürek 1915 yılında İzmir'de doğmuş, üniversiteye kadar olan tahsilini İzmir'de yapmıştır. 1933 yılında İzmir Atatürk Lisesi'nden mezun olmuş, bu okulu sınıfının birincisi olarak bitirmiştir. Bundan sonra İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi'ne girmiş, aynı zamanda Maarif Vekâleti'nin Amerika'ya ilk açtığı müsabaka imtihanına antropoloji tahsili yapmak üzere iştirak etmiştir. Bu imtihanı kazandığı haberini alınca, Muzaffer, antropolojiyi tıbbi tercih ederek, 1933 yılı sonlarında, Amerika'ya gitmek üzere yol hazırlıklarını yapmaya ve gerekli formaliteleri tamamlamaya başlamıştı. Bu müsabaka imtihanı neticesi Amerika'ya gönderilen bir talebe gurupu vardı. Beraberce gidilecekti. Muzaffer'i ilk olarak işte bu sırada tanıdım. O zamanki adı Muzaffer Süleyman'dı. Henüz Şenyürek soyadını almamıştı.

Ben de bu grup içindeydim ve Amerika'ya gitmeye hazırlanıyordum. İkimiz de aynı üniversiteye gönderiliyorduk. Son Eylüldeki âni ölümüne kadar devam eden uzun arkadaşlığımız işte o zaman başladı. Yirmi sekiz yıl boyunca, Amerika'daki tahsilimizde ve Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi'nde beraberdik. Askerlikte de birbirimizle teması kaybetmedik. Münasebetlerimiz arkadaşlıktan çok daha ileriye gitti. Bunu ancak kardeşlik kelimesi doğru olarak ifade edebilir. Uzun yıllar boyunca birbirimizi gücendirdiğimizi, kırdığımızı, fikir ayrılıklarımız olsa da bunları hoş görmediğimizi, herhangi bir menfaat hesabı tesiriyle aramızdaki kardeşlik bağının en küçük bir şekilde gölgelendiğini hatırlamam.

Kendisinden, çocukluk hâtıralarından pek bahsetmezdi. Annesinden işittiğime göre, Muzaffer okula başlamakta bir hayli acele etmiş. Daha üç yaşında iken beş altı yaşındaki komşu çocuklarının ana okuluna gittiklerini görünce, "ben de mektebe gideceğim" diye

tutturmuş. O zaman Karşıkyaka'da oturuyorlarmış. Evlerinin hemen yakınında bir ana mektebi varmış. Üç yaşındaki küçük Muzaffer bu ana mektebine kaydedilmiş. Zaten Muzaffer yürümeye ve konuşmaya da erken başlamış. Bu ana okulunda öğleden sonraları çocukları şezlonglara uzatıp uyuturlarmış. Muzaffer "uyumam, burası mektep, mektepte uyumaz, evde uyunur" diyerek uyumamakta ısrar etmiş. Bu kuvvetli argüman ve üstün irade diğer çocuklara da tesir etmiş ve onlar da uyumamaya başlamışlar.

Muzaffer Şenyürek lisede Fransızca okumuştur. Bir buçuk yıl kadar da okulda ek lisan olarak Almanca dersi almış. Fransızca'yı oldukça iyi biliyordu. Yolculuğumuzun Paris'te geçen takriben bir hafta veya on günü içinde dil bakımından sıkıntı çekmedi. İstanbul'da tedarik ettiği bir kitap yardımıyla Amerika yolculuğu esnasında hummalı bir şekilde İngilizceye çalışmaya başladı. 1934 yılının Ocak ayında Lafayette adlı gemi ile New York'a çıktığımızda Muzaffer Şenyürek İngilizcesini hissedilir derecede ilerletmeye muvaffak olmuştu.

New York şehrinde de, Paris'te olduğu gibi, bir hafta on gün kalarak bu şehrin ilgi çekici yerlerini gezdik. Bundan sonra, tabii manzaralarının harikulâde güzelliği ile tanınan, nüfusunun üçte birini o zaman öğrencilerin teşkil ettiği ve çok samimî bir akademik muhite sahip olan Ithaca şehrine gidildi. Burada Cascadilla School adlı bir okulda, içinde bulunduğumuz Türk öğrenci gurupu için hazırlanmış İngilizce derslerine sekiz ay kadar devam edildi. Guruptaki Türk öğrencileri için şehirdeki meşhur Cornell Üniversitesi ile de yakın temas sağlanmış bulunuyordu. Üniversitenin yabancı öğrencileri ile meşgul büro Türk öğrencilere karşı çok yakın ilgi gösteriyordu. Muzaffer burada Amerikan hayatı ile ünsiyet kazanma fırsatını buldu. Aynı zamanda, sık sık yapılan toplantılarda zihnî cevvaliyeti ve enerjisi ile dikkati çekmekte gecikmedi. O kış Ithaca'da bol kar vardı. İzmir'de o zamana kadar bu durumla karşılaşmamış olan Muzaffer kış sporlarına iştirak etti ve bu güzel kışın tadını bol bol çıkardı.

Eylül 1934'te Muzaffer Cambridge şehrine giderek Harvard Üniversitesine devama başladı. Burada daha ilk yılından itibaren çalışkanlığı, zekâsı, ve imtihanlardaki başarısı ile dikkati çekti. Derslerinde öğrendiklerini sık sık arkadaşlarına anlatır, sanki böylece

bilgilerini zihnine daha iyi yerleştirmeye çalışırdı. Arkeoloji, mukayeseli anatomi, ve teşrih gibi aldığı birçok yardımcı derslerine de büyük önem verir, bunların kendi ihtisas branşına çok faydalı olduğunu görerek sevindirdi. Bir ara tıp fakültesinde aldığı insan anatomisi derslerine ve kadvraların diseksiyonuna zamanının büyük bir kısmını ayırmış, bu konuya âdeta tıp fakültesi öğrencilerinden daha büyük bir merak sardırılmıştı.

Muzaffer Harvard Üniversitesinden doktora derecesini 1939 yılında almaya muvaffak oldu. Aynı yıl master derecesini de aldı. Bir yıl önce, 1938'de, Cambridge şehrinin yanı başındaki Brookline şehrinden Bayan Eleanor West ile evlendi (Bayan Nur Şenyürek).

Doktora tezinde insan dışının evrimini kantitatif bir şekilde ele almış, konuyu büyük bir başarıyla ve orijinal sonuçlara varmak suretiyle incelemişti. Tezinin adı *A Metric Approach to the Study of the Evolution of Human Dentition*'dir. Tezi kendisinin daha sonraki çalışmalarına büyük ölçüde istikamet vermiş olduğu gibi, elde ettiği sonuçlardan meslekdaşları da sık sık faydalanmışlardır. Muzaffer Şenyürek doktora tezini büyük ölçüde genişleterek ve birçok notlar ilâvesiyle neşre hazırlamaktaydı. Ölümüyle bu iş maalesef inkıtaa uğramış bulunuyor.

Muzaffer'in tahsil hayatındaki başarısını ve Harvard Üniversitesi'ndeki hocaları ve meslekdaşları arasında celbetmeye muvaffak olduğu hürmeti gösteren sarıh deliller mevcuttur. Doktorasını aldığı sırada kendi hocalarından Profesör Coon Kuzey Afrika'da, Tanca civarında bir mağarada eski bir tip insana ait bir çocuk fosil üst çene kemiği ile bunun içinde gömülü bulunan bir azı dişi bulmuştu. İncelenmek üzere bu kalıntıları derhal Harvard Üniversitesi'nde Profesör Hooton'a gönderdi. Hooton da bu önemli incelemeyi mütehasıs sıfatıyla Muzaffer Şenyürek'e verdi. Muzaffer mufassal bir raporla bu kalıntıların bir Neandertal çocuğuna ait olduğunu teşhis etti. O zamandan beri bu fosil insan Tanca Adamı adı ile şöhret kazanmıştır.¹ Muzaffer Şenyürek bu araştırmasının sonucunu *Fossil Man in Tangier*² adlı yazısında yayımlamıştır. *Fossil Man in Tangier* adlı yazısından önce, Şenyürek iki önemli etüdünü daha yayımlamış

¹ Carlton Coon, *The Seven Caves*, New York 1957, s. 69, 71.

² *Papers of the Peabody Museum of American Archeology and Ethnology*, Harvard University, c. 16, No. 3, 1940.

bulunuyordu. Bunlar *Cranial Equilibrium Index*³ ve *Pulp Cavities of Molars in Primates*⁴ adlı yazılarıdır.

Bunlardan birincisinde çeşitli primatlarda ve insanda kafa tasının atlas üzerindeki dengesi ile ilgili yeni bir indeks ortaya koymuş, bu buluşu meslekî literatürde müspet akisler yapmıştır. İkincisi üzerinde ise Profesör Hooton'un *Up From the Ape* adlı eserinde ilgi çekici bir değerlendirme misali ile karşılaşılmaktadır. Müellif, Sir Arthur Keith'in ve başkalarının aynı konu ile ilgili olarak daha önce ileri sürmüş oldukları teori münasebetiyle şöyle demektedir : "Bu teori artık terk edilmiştir. Zira eski talebem Muzaffer Şenyürek taurodontism'in, yani azı dişlerinin diş özü çukurlarının genişlemesi olayının, bâzı Amerikan maymunlarında istisnasız olarak mevcut olduğunu, jibon'larda son derece mebzul olduğunu, urangutan'da seyrek olmadığını ve dağınık bir şekilde olmak üzere, modern insan guruplarında da bu olayın mevcudiyeti ile karşılaşıldığını göstermiş bulunuyor."⁵

Muzaffer Şenyürek'in bu sıralarda hazırladığı diğer iki önemli etüdü de az sonra Amerika'da neşredilmiştir. Bunlardan birincisi *Extention of Neanderthal Man in North Africa*, diğeri de *The Dentition of the Plesianthropus and Paranthropus*'tur. Böylece, daha yurda dönmeyen Muzaffer Şenyürek'in önemli antropologlara sahip olan Harvard Üniversitesi çevresinde değerli ve itimada şayan bir antropolog olarak büyük takdir ve itibar kazanmış olduğunu görüyoruz.

1939 yılı sonlarında Amerika'dan ayrılan Muzaffer Şenyürek, uzun, muhataralı ve maceralı bir gemi yolculuğundan sonra ve İkinci Dünya Savaşının başlamış olmasının yarattığı güç durumlar içinde yurda dönmüş, 1940 yılı Ocak ayında Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi antropoloji asistanlığına tâyin edilmiş, aynı yıl içinde de habilitasyonunu vererek 1-7-1940 tarihinde doçent unvanını kazanmıştır.

Muzaffer Şenyürek 1941 yılında askerlik görevine başlamış, dört yıla yakın bir süre bu hizmette bulunmuştur. Askerlik görevinin bir kısmını kıt'a hizmeti olarak yapmış, bir kısmını da Genelkurmay'da mütercim olarak geçirmiştir.

³ *American Journal of Physical Anthropology*, c. 24, No. 1, 1938.

⁴ *American Journal of Physical Anthropology*, c. 25, No. 1, 1939.

⁵ E. A. Hooton, *Up From the Ape*. New York 1946, s. 318, ve 336.

Askerliği sırasında da Muzaffer Şenyürek'in meslekî araştırmalarını bir tarafa bırakmamış olduğunu görüyoruz. Bu yıllarda yayımlanmış olduğu dört ciddi etüdü bunu gösteriyor. Bunlardan birincisi, Türk Tarih Kurumu tarafından Belleten'de 1941 yılında yayımlanan Türkçe ve İngilizce olarak kaleme alınmış *Anadolu Bakır Çağı ve Eti Sekenesinin Kranyolojik Tetkiki* adlı bir yazı, ikincisi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi'nde yine 1941 yılında Türkçe ve İngilizce olarak çıkan *Cenubi Afrika'da Keşfedilen Fosil Plesianthropus ve Paranthropus Cinslerinin Dişlerinin Tetkiki* adlı yazıdır. 1944 yılında yine Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi'nde Muzaffer Şenyürek'in diğer iki makalesi ile karşılaşırız. Bunlar *Ankara Civarında Bulunan Birkaç Paleolitik Alete Dair Bir Not* ve *Anadolu'da Bulunan İki Yeni Paleolitik Alete Dair Bir Not* adlarını taşıyan yazılardır.

Bunlardan sonra Muzaffer Şenyürek'in yayımları ölümü gününe kadar durmadan birbiri peşi sıra çıkmakta devam etmiştir. Muzaffer Şenyürek kelimenin gerçek mânasıyla bir araştırmacıydı ve durmadan çalışırdı. Denilebilir ki Belleten'in hemen her sayısında Muzaffer Şenyürek'in ciddi ve uzun bir etüdü ile karşılaşılır. Başka dergilerde de yazılar yayımladığı gibi, müstakil kitaplar ve dolgun broşürler şeklinde de neşriyatı vardır.

Anadolumuzda tarih öncesi insanın, ilk insanın ve antropoid maymunların yaşamış olması muhtemel olan bölgeleri gerek jeoloji bilgisine dayanarak ve gerekse tesadüfî bir şekilde bulunmuş kalıntılardan faydalanarak tesbit etmiş, bunlar içinde en vaidkâr ve ümitli olanlarını belirlemiş bulunuyordu. Her yaz Elmadağı, Ayaş, Kızılcacahamam, Ürgüp ve Samandağı gibi kazı yerlerine gider, burarlardan bol malzeme ile döner, vakit kaybetmeden bunları incelemeye koyulur, bulduklarını biyometri ve modern paleontoloji metotları yardımıyla dikkatle inceler, sonuçlarını neşrederdi.

Bulduğu malzeme arasında birçok paleolitik alet ve filden küçük kemirici hayvanlara kadar çeşitli hayvan kalıntıları bol bol mevcuttur. Bulduğu fosiller, birçoğu zamanımızda artık yaşamayan, türleri ve hattâ cinsleri sönmüş bulunan memeli hayvanları ihtiva etmektedir. Bu kalıntılar evrimsel paleontoloji bakımından ve paleo-biyoloji yönünden büyük ilgi çektiği gibi, bu fosiller, içinde raslandıkları tabakalar hakkında buldukları bölgelerin jeolojik durum ve problemlerini en dar özel vasıflarıyla ve hassas bir şekilde aydınlatma imkânlarını vermek bakımından da büyük önem taşımaktadır.

Evrım teorisi çerçevesi içinde insanlığın en eski tarihini aydınlatma yolunda önemli araştırmalar yapmış ve orijinal görüşler ileri sürmüş olan Muzaffer şenyürek böylece, bu çalışmalarıyla, bir taraftan da Türkiye jeolojisinin ilmî bir şekilde incelenmesi işini emin adımlarla ilerletmekte ve toprak altı servetlerimizin sistemli bir şekilde araştırılmasına ışık tutan jeoloji incelemelerine çok verimli bir kılavuzluk vazifesi görmekte idi.

Muzaffer şenyürek'in bulduğu fosiller içinde onu en çok sevindirenleri arasında Elmadağı'nda bulduğu hiyena bakiyelerini, yine Elmadağı çevresinde Gökdere'de bulduğu bir kılıç dişli kaplana ait alt ve üst çeneleri, Ankara ve Eskişehir bölgelerinde bulduğu nesli sönmüş fillere ait çene ve baş aksamını, ve dağ keçisi ailesinden bulduğu kalıntıları sayabiliriz. Son kazı mevsiminde Ankara civarında Yassıören'de bulduğu bir antropoid maymun azı dişi onu bilhassa sevindirmişti. Fakat maalesef bu keşif üzerindeki etüdünü bitirip yayımlamak kendisine nasip olmadı.

Bulduğu fosil hayvanlar arasında, daha önce örnekleri ile karşılaşılmamış yeni türleri temsil etmeleri dolayısıyla en çok önem verdiği üç fosile eşinin ve hocaları Hooton ile Romer'in adlarını vermiştir. Bunlardan birincisi bir ceylân türüdür (*Gazella eleanorae* şenyürek). Hooton adı ile adlandırdığı fosil porsuk nevinden küçük bir et yiyici (*Promephtis hootoni* şenyürek), Romer'in adını verdiği fosil ise kılıç dişli bir kaplandır (*Epimachairodus romeri* şenyürek).⁶

Muzaffer şenyürek 1946 yılında takriben bir buçuk yıllık bir süre tekrar Amerika'da bulunmuş, Washington'da Smithsonian Institute'da, New York şehrinde American Museum of Natural History'de ve Cambridge şehrinde Peabody Museum'da fosil primatlar üzerinde önemli araştırmalar yapmıştır.

Muzaffer şenyürek'in ilmî ve ciddî araştırmalarının sonuçlarını teşkil eden yayımlarının sayısı takriben sekseni bulmakta ve hattâ geçmektedir. Bu yayımların çoğu Türkçe ve İngilizce olarak, bir kısmı sadece İngilizce ve bâzıları da sadece Türkçe olarak çıkmıştır. Bu neşriyatı, şenyürek'in birinci sınıf bir ilim adamı olarak milletlerarası bir ün kazanmasını temin etmiştir.

⁶ Muzaffer şenyürek, *The Pontian Ictitheres From the Elmadağ District*, Ankara 1960, s. 3.

Yayımlarına yabancı dillerdeki ilmî neşriyatta birçok referanslar bulunduğu gibi, ihtisası sahasına giren önemli buluşların ilmî değerlendirilmesinin yapılması için de birkaç defa kendisine müracaat edilmiş olması kendisinin milletlerarası bir otorite olarak tanındığını sarih bir şekilde gösterir.

Irak'ta American Archeological Expedition ile Irak Eski Eserler Umum Müdürlüğü adına ve Ralph Solecki başkanlığında yapılan bir kazıda bundan takriben 70.000 yıl öncesine ait bir iskelet bulunmuş, bunu incelemek üzere Muzaffer Şenyürek Bağdat'a davet edilmiştir. Bunun üzerine, 1956-1957'de bir ay kadar bir zaman için Bağdat'a gitmiş ve Şanidar Çocuğu adı verilen bu paleolitik iskelet hakkında ilmî raporunu yazmıştır. Muzaffer Şenyürek'in tesbit ettiğine göre, iskeletin ait olduğu çocuk muhtemel olarak kızdı ve günümüz standartlarına nazaran takriben dokuz aylıktı. Fakat hakikî yaşının bundan biraz daha az olması ihtimal dahilindedir. İskeletin on altı dişinden on beşi süt dişi, bir tanesi ise henüz çıkmamış bir daimî üst sol büyük azı dişidir. Süt dişlerinin de sadece bâzıları çıkmış durumdadır. Bu fosil çocuk Neandertal ve *Homo sapiens* vasıflarının her ikisini de kendisinde toplamaktadır.

Pennsylvania Üniversitesi'nden Rodney Young'ın başkanlığında yapılan Gordion kazısında büyük bir tümülüs içinde bulunan ve kiral Gordios'a ait olduğu tahmin edilen bir iskeletin incelenmesi işi de Muzaffer Şenyürek'e tevdi edilmiştir. Muzaffer Şenyürek iyi muhafaza edilmiş durumda olan pelvis ile kafatasından, iskeletin bir erkeğe ait olduğunu, kafatası dikişlerinden, yaşının 60'ı biraz geçtiğini, boyunun 159 santimetre olduğunu ve iskeletin diğer özelliklerini tesbit etmiştir.

Güney Afrikalı meşhur paleontolog Profesör R. Broom'un gönderdiği on dört diş mulajı üzerinde Muzaffer Şenyürek'in Güney Afrika'nın Pretoria şehrinde yayımlanmış olan *The Dentition of Plesianthropus and Paranthropus* adlı önemli yazısı da bu münasebetle zikredilebilir. Aynı gurup fosillerin Güney Afrika'daki yeni buluntuları, 1955-1956 yıllarında, bu konuda daha önceki etüdünün bir devamı olarak incelenmek üzere Muzaffer Şenyürek'e gönderilmiştir. Şenyürek bu etüdünü henüz neşredmeden hayata gözlerini yumdu.

İlk on dört mulaj üzerine daha 1941'de yayımlanmış olan mezkûr yazısında Muaffer Şenyürek, Güney Afrika'da bulunmuş olan Aus-

tralopitehcus, Plesianthropus ve Paranthropus cinslerinin, birçok mütehasşsıların bunlara maymun nazariyle baktığı bir sırada, insana yakın olduğunu göstermiştir. Dart, Broom ve Şenyürek'in vardıkları bu netice paleoantropologların ekserisi tarafından kabul edilmiş bulunmaktadır.

Ordinaryüs Profesör Doktor Şevket Aziz Kansu, Şenyürek'in bu etüdü hakkında şöyle demektedir: "Şenyürek'in fosil primatlardan *Plesianthropus transvaalensis* Broom ve *Paranthropus robustus* Broom'un dişleri üzerine olan raporu insanlığın kaynaklarına ve binaenaleyh beşer paleontolojisine ait ehemmiyetli bir tetkiktir. Bu etüd aynı zamanda insanın orta pliyosen devrinde neşet ettiği hakkında yeni bir nazariye ortaya koymaktadır. Yani bu yeni tetkike göre insan bundan dört beş milyon sene evvel neşet etmiştir. Bu zaman bildiğimiz vakıaları ve pleistosen tabakalarında fosil insanların yayılışlarını izah için kâfi bir müddettir."⁷

Primatlarla *Homo sapiens*'in evrim çerçevesi içindeki münasebetleri vesilesiyle, *İnsanlığın Kaynakları ve İlk Medeniyetler* adlı kitabında, aynı yazar, dört jenealojik diyagram vermektedir. Bunlardan biri Dubois tezini, ikincisi çeşitli tabiiyecilerin tezini, üçüncüsü Boule'ün tezini, dördüncüsü de Şenyürek'in tezini temsil etmektedir. Böylece, Muzaffer Şenyürek'in, bu alandaki etüdleri ile, insan evriminin ana problemlerini temsil eden kalbur üstü tezler arasında yer almış olduğunu görüyoruz.⁸

Muzaffer Şenyürek'in bir ilim adamı olarak milletlerarası şöhretini şu küçük misal de güzel bir şekilde gösterir. Birleşik Amerika üniversitelerinden birinde bir antropoloji dersinde verilen test usulü bir imtihanındaki kısa sorulardan biri Muzaffer Şenyürek hakkında imiş. Bu sorunun sorulması gösteriyor ki Muzaffer Şenyürek adını antropoloji ile ünsiyet kazanmak isteyen herkesin bilmesi gerekmektedir. Nitekim, Londra Üniversitesi'nden Mallowan, Seton Lloyd'in *Early Anatolia* adlı kitabına yazdığı önsözde, Muzaffer Şenyürek'ten

⁷ Muzaffer Şenyürek, *Cenubi Afrika'da Keşfedilen Fosil Plesianthropus ve Paranthropus Cinslerinin Dişlerinin Tetkiki*, Şevket Aziz Kansu tarafından yazılmış önsöz, *Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Antropoloji ve Etnoloji Araştırmaları* 1940-1941, numara 26, İstanbul 1941.

⁸ Şevket Aziz Kansu, *İnsanlığın Kaynakları ve İlk Medeniyetler*, c. 1, 1946, resim 30, ayrıca s. 174.

“antropoloji sahasında mümtaz bir Türk otoritesi” diyerek bahsetmektedir.⁹

1952 yılında Cezair’de toplanan milletlerarası jeoloji kongresinin bir komisyona hazırlattığı *Les Préhominiens et les Hommes Fossiles* adlı kitapta¹⁰ Tanca Adamı hakkındaki bilginin önemli bir kısmı Muzaffer Şenyürek’in araştırmalarının sonuçlarına dayanmaktadır. Konu ile ilgili birçok diğer eserlerde de Muzaffer Şenyürek’in bu çalışmalarına temas edilmektedir.

Profesör Doktor Kılıç Kökten’in Antalya’da Karain Mağarasında bulunduğu iki fosil diş Muzaffer Şenyürek tarafından incelenerek bunun Neandertal adamına ait olduğu tesbit edilmiştir. Şenyürek’in bu incelemesinin sonucu *Türk Tarih Kurumu Adına Yapılan Karain Kazısında Bulunan İki Fosil Dişe Dair Kısa Ön Rapor* adlı yazısıyla *Bellekten*’de¹¹ Türkçe ve İngilizce olarak yayımlanmıştır. Bu buluş da gerek Anadolu’nun en eski sakinleri ve gerekse genel olarak bu konudaki bilginin zenginleşmesi bakımından önemli bir buluş olduğu gibi, böylece yurdumuzda ilk Neandertal bakiyesinin mevcudiyetinin tesbitiyle de karşılaşmaktayız.

*A Note on the Teeth of Meganthropus Africanus Weinert from Tanganyika Territory*¹² adlı yazısında Muzaffer Şenyürek Afrika’da Tanganyika’da bulunmuş olan ve Weinert ile Remans tarafından Meganthropus cinsinden sayılmış bulunan fosil kalıntıların Cava’da bulunmuş olan bu cinse ait örneklerle uygun olmadığını göstermiş ve bir üst çene parçası ile temsil edilen bu fosile *Paranthropus africanus* adını vermiştir. Bu konu ile ilgili görüşler üzerinde de, ayrıca, bâzı diğer tadiller teklif etmiş ve yeni görüşler ortaya atmıştır. Şenyürek’in bu görüşleri meslekdaşları arasında müspet bir şekilde karşılanmıştır.

Muzaffer Şenyürek’in etraflı bir şekilde incelediği konular arasında dişler birinci plânda olarak zikredilebilir. Muzaffer Şenyürek dişler üzerinde büyük otorite olarak tanınmaktadır. Bu uzmanlık dalına onun büyük bir önem vermiş olduğu da söylenebilir. Çünkü diş zamanın aşındırıcı tesirlerine en çok mukavemet eden bir organdır. Bu sebeple fosil olarak zamanımıza intikali ve kazılarda bulun-

⁹ Londra 1956, s. XV.

¹⁰ Cezayir 1953, s. 256-257.

¹¹ Cilt 13, 1949, s. 833-836.

¹² *Bellekten*, c. 19, 1955, s. 1-54.

ması ihtimali en büyük olan bir vücut kısmıdır. Muzaffer ise, bu konudaki derin ihtisası sayesinde, bir tek diş de bulsa bundan çıkarılabilecek sonuçları salâhiyetle tayin edebilmek durumundaydı.

Muzaffer Şenyürek daimî dişlerin çıkış sırası ile akıl dişlerinin çıkış zamanı bakımlarından antropoidlerde ve dördüncü zaman başında yaşamış insanlarla günümüz insanları arasında ve yine Anadolu'nun kalkolitik ve bakır çağı sakinleri ile bugünkü halkı arasında etraflı kıyaslamalar yapmış ve bu bakımlardan farklar tesbit etmiştir. Bu problemlerin büyük öneminin aşikâr olmasına rağmen böyle kıyaslamaların daha önce sistemli olarak yapılmamış olduğuna Profesör Vallois işaret etmektedir.¹³

Teferruatlı bir şekilde incelediği konular arasında Anadolu'nun eski sakinlerinin fizik tipleri, ömür süreleri, iskeletlerinde görülen patolojik durumlar ve diş aşınmalarının yaşla olan münasebetleri gibi problemler de önemli bir yer işgal eder.

J. C. Trevor, birçok tanınmış otoritelerin verdikleri diş ölçülerini nasıl aldıklarını açıklamadıklarını söylemekte, istisnalar arasında Muzaffer Şenyürek'i de zikretmektedir.¹⁴ Von Königswald, Schuman, ve Brace de bu konularla ilgili araştırmalarında Muzaffer Şenyürek'in yayımladığı ölçüleri kullanmayı tercih etmişlerdir.¹⁵ Schuman ile Brace bu hususta Muzaffer Şenyürek'in ölçülerini noksatsız olmaları dolayısıyla mukayese için esas aldıklarını ifade etmişlerdir.¹⁶

Bu gibi ifadeler bize Muzaffer Şenyürek'in araştırmalarında kullandığı metotların sağlamlığı hakkında sarih bir fikir vermektedir. Muzaffer Şenyürek, vardığı sonuçların statistik metotları yardımıyla değerlendirilmesi hususuna da daima dikkat eder ve statistik metotlarındaki yenilikleri günü gününe takip etmek için büyük ihtimam sarf ederdi.

¹³ *L'Anthropologie*, c. 60, sayı 5-6, 1956, s. 539.

¹⁴ C. B. M. Mc Burney, J. C. Trevor, ve L. H. Wells, *The Haux Pteah Fossil Jaw*, *Journal of the Royal Anthropological Institute of Great Britain and Ireland*, c. 83, kısım 1, 1953, s. 77.

¹⁵ G. H. R. von Königswald, *Remarks on the Lower Canine of Plesianthropus Transvaalensis Broom*, *Special Publication of the Royal Society of South Africa*, Cape Town 1948, s. 161; von Königswald, *Bemerkungen zu "Dryopithecus Giganteus Pilgrim, Eclogae Geologicae Helveticae*, c. 42, sayı 2, 1949, s. 516; E. L. Schuman ve C. L. Brace, *Metric and Morphologic Variations in the Dentition of the Liberian Chimpanzee, Comparisons With Anthropoid and Human Dentitions*, *Human Biology*, c. 26, sayı 3, 1945, s. 245, 247-250.

¹⁶ Schuman ve Brace, aynı yazı, s. 254.

Muzaffer Şenyürek Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesinde Paleoantropoloji Kürsüsünü, insan paleontolojisi ve primatoloji konuları nüvesi etrafında sahanın en modern görüş açısı ve zihniyeti ile geliştirmek için kısa fakat çok verimli akademik hayatı boyunca âzami derecede gayret etmiştir. Öğretim ve araştırmaları tamamen müspet ilim anlayışı ile bağdaşacak şekilde yöneltilmiş olan bu kürsünün Batı Avrupa'da ve Amerika'daki örnekler arasında dahi az raslanan bir seviyede olduğunu tereddütsüz olarak ifade etmek yerinde olur. Ölümüne kadar Muzaffer Şenyürek yurt hizmetine ve ilim hizmetine hazırladığı bu kürsü için harcadığı büyük emekler neticesinde bir doçent, bir öğretim görevlisi ve bir doktor asistan yetiştirmeye muvaffak olmuştur.

Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Paleoantropoloji Kürsüsü bu değerli elemanların en kıdemli olan ikisinden şimdilik faydalanamamak durumundadır. Bunların yokluğu sırasında Muzaffer Şenyürek öğrencilerin yetişmelerinde herhangi bir aksama olmaması için kürsünün aşağıda gösterilen bütün derslerinin öğretimini bizzat üzerine almış bulunuyordu. 1961-1962 ders yılında verdiği dersler şunlardı :

I.-IV. s0mester 0ğrencileri i0in kiş s0mesterinde: 1) Primatlar, 2) Fosil insanlar, 3) Genel paleoantropoloji. Aynı s0mesterler 0ğrencileri i0in, yaz s0mesterinde: 4) Fosil memeli hayvanlar ve primatlar, 5) Genel paleoantropoloji. VI.-VIII. s0mester 0ğrencileri i0in kiş s0mesterinde: 6) Primatların odontolojisi, 7) Evrim, 8) Australopithecinae ve Prehominienler, 9) Pliyosen, d0rd0nc0 zaman memelileri, 10) Fosil antropoidler. Aynı s0mesterler 0ğrencileri i0in, yaz s0mesterinde: 11) Neandertal adamı, 12) Fosil Prosimienler ve fosil Cercopithecidae, 13) Yakın-Doğuda bulunan fosil insan kalıntıları.

Âni 0l0m0n0n doğurduğu fevkalâde g0ç durum ancak kişs0 doçent ve 0ğretim g0revlisinin vazifeleri başına d0nmeleri ile kısmen telâfi edilebilir ve kişs0 ancak bu suretle tekrar Muzaffer Şenyürek'in kurduğu gelenek ve istikametteki bir gelişme yoluna girebilir.

Hoca olarak Muzaffer Şenyürek'in ana vasıfları, konusuna büyük hâkimiyeti dışında, bir taraftan gayet dinamik oluşu, diğer taraftan da 0ğrencilerine karşı şefkat hisleriyle meşbu bulunuşuydu. Dershane kapısından i0eri girişi ile kişs0ye ge0ip derse başlaması arasında saniye fevt etmeyişi 0ğrencilerinin dikkatini 0eken bir vasfi

idi. Diğer taraftan, öğrencilerinin karşılaştıkları her güçlüğü bertaraf eder, bütün istekleri ve dertleri ile yakından ilgilenir, ders saatlerini tanzimde tamamen öğrencilerin ihtiyaçlarını gözönüne alır, öğrencilerine karşı itimat hisleri besler, imtihanlarda başarılarından not esirgemezdi. Memur bâzı öğrencileri olduğu zaman derslerini akşam saat yedi buçukta bitmek üzere geç saatlere aldığına müteaddit defalar şahit oldum.

Muzaffer Şenyürek çok zaman cumartesi ve pazar günleri öğleden sonra da Fakülte'deki odasına gelir, geç saatlere kadar çalışırdı. Evinde de sabahın erken saatlerine kadar çalışır, çok sevdiği kedisi Pars da çalışma masasının üzerinde kendisine arkadaşlık ederdi. Eşi Nur Şenyürek Muzaffer'in yazılarını daktiloda büyük bir ihtimamla yazar, prova tashihlerinin büyük bir kısmını üzerine almaya vakit ayırır, bu suretle onun çalışma temposunun hızlanmasında ve zamanının değerlenmesinde ona önemli yardımda bulunurdu.

Bütün bu hummalı çalışmaları arasında Muzaffer Şenyürek mubalâğalı bir ölçüye kaçmamakla beraber sosyal faaliyette bulunur, resmî davetlere ölçülü bir zaman ayırmaktan başka sevdiği kimselerle sık sık buluşurdu. Çok mükrimdi. Evinde misafiri eksik olmazdı. Bu sebeple evdeki çalışmaları çok zaman geç saatlerde başlardı. Muayyen radyo programlarını kaçırmaz, çok gazete okur, okuduklarını ve dinlediklerini tafsilâtiyle hatırlar ve günün meseleleri üzerinde konuşmaktan hoşlanırdı. Fakülte işlerinde çok faal bir rol oynardı. Fakülte arkadaşlarının ve memurlarının samimî sevgi, saygı ve itimadını celbetmişti.

1950 yılında Profesör ve 1958 yılında ordinaryüs profesör olan Muzaffer Şenyürek, Aralık 1959'dan Haziran 1961 tarihine kadar Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi dekanı idi. Dekanlık süresi dahil, Fakülteyi beş yıl Üniversite Senatosunda temsil etti. Dört yıl kadar bir müddet de Fakülte Yönetim Kurulu üyesi idi. Fakülteyi UNESCO Türk Millî Komitesinde 1954'ten ölümü gününe kadar temsil etti. 1955'ten ölümüne kadar da UNESCO Yönetim Kurulu üyesiydi.

Muzaffer Şenyürek 1948 yılında Türk Tarih Kurumu'na üye seçildi ve ölümüne kadar üst üste birkaç defa Kurum Basımevi Yönetim Kurulu üyesi oldu. Tarih Kurumu'nun en faal üyeleri arasındaydı. Muzaffer Şenyürek aynı zamanda muhtelif yerli ve yabancı ilim cemiyetlerinin de üyesi ve Congrès International des Sciences Préhisto-

riques et Protohistoriques'in daimî konsey üyesiydi. Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi ile Türk Tarih Kurumu'nu müteaddit milletlerarası antropoloji kongrelerinde temsil etti ve Wenner Gren Foundation For Scientific Research'ın 1952 yılında New York'ta tertiplediği Milletlerarası Simpozyum'a Amerika dışında davet edilen yirmi dokuz mütehasstan biri olarak katıldı.

Muzaffer Şenyürek hayvanları ve hususiyle et yiyicileri çok severdi. Daha doğrusu umumiyetle hayvanlara karşı bir bağlılığı, hattâ zaafı vardı. Ehlî olmayan hayvanlar arasında porsuğu ısrarla methettiğini birkaç defa işittim. Evrim teorisine Harvard'daki ilk günlerinden itibaren büyük bir hürmet hissi taşır, bu teoriye candan inanırdı. Hayvanlara beslediği sevginin tabii bir neticesi olarak, Hayvanları Koruma Derneği'nde üyeydi; bu derneğin çalışmasından sitayişle bahsettiğini de hatırlarım.

Ölümünden aşağı yukarı bir ay önce pazar gününe raslayan çok sıcak bir Ağustos günü Fakülteye gelmiştim. Odama çıkarken yolüstü Muzaffer'e uğradım. Kendisini iyi bir iş yapmış olmanın huzuru içinde gördüm. Az önce Fakülteye geldiğinde, sıcaktan bunalıp gölgelik bir yere sığınmak isterken Fakültenin giriş kapısı civarındaki büyük camlardan birine çarparak sersemleyip düşmüş küçük bir kuşla karşılaşmış. Kuşa su verip onu canlandırdıktan sonra yeşillikler arasına salıvermiş, kuşun biraz sonra kendi kuvvetiyle uçup gittiğini görerek ferahladıktan sonra da odasına çıkıp çalışmaya başlamıştı.

Muzaffer Şenyürek denince gür bir enerji kaynağı, çok çalışkan, çok hareketli, karar, inisiyatif, ve sebat sahibi, kafası dinamo gibi çalışan bir insan gözümün önünde canlanır. Fikirleri daima sarıh, ifadesi daima direkt, kısa, ve özlüydü. Bulanık fikirden, dolambaçlı ifadeden onda eser yoktu. Paraya para olarak değer vermezdi. Eli açıktı ve iyilik yapmaktan son derece zevk alırdı. Açık ve tok sözlüydü. İki yüzlülükten ve maddi menfaat hesaplarından daima uzak kaldı. Şahsî hiçbir serveti yoktu ve ardında tek dikili ağaç bırakmadan hayata gözlerini yumdu.

İlme inanmış, hayatını ilme hasretmişti. Atatürk inkılâp ve ülkülerine tam bir sadakat duygusu içinde ve akademik mesleği ve ihtisas branşı yoluyla kendini vatan hizmetine vermişti. Düşüncelerinde hâkim unsur müspet ilim zihniyetiydi. Kendisinde taassuptan

eser yoktu. Paleoantropolojinin incelikleri kadar müspet ve objektif görüşleriyle de genç dimağlara ışık tutardı. Davranışlarının temelindeki sarîh prensiplerden biri de millî gururuydu.

23 Eylül 1961 cumartesi akşamı Adana'dan bindiği Türk Hava Yollarına ait Tay uçağının, çok yağmurlu bir havada ve Ankara şehrinin ışıkları görüldükten sonra, Esenboğa Hava Meydanı'na inişe hazırlanırken Etimesut civarında Karanlıktepe'ye çarpması neticesinde Muzaffer Şenyürek ebedî olarak aramızdan ayrılmış bulunuyor. Hatay'da Samandağı'nda Türk Tarih Kurumu ile Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi adına yaptığı bir kazıdan dönmekteydi. İlim uğruna ve memleket uğruna vazife başında öldü.

Mümkün mertebe az vakit kaybetmek için uçak yolculuğunu daima tercih ederdi. Esasen uçaklarla çok ilgilenirdi ve çeşitli uçak tipleri hakkında teferruat bilgisine sahipti. Türk Hava Yollarına da itimadı vardı. Sağlığında her işinde sürat prensipi hâkimdi. Ölümü de bu tempoya ayak uydurdu. Uydurdu ama sırtımıza da bir bıçak gibi saplandı.

Muzaffer'in vakitsiz ölümü, yakınları, mensup olduğu akademik çevre, ve candan bağlı olduğu memleketi kadar, ilim dünyası için de telâfisi imkânsız bir kayıptır. Nur içinde yatsın.

Ord. Prof. Dr. MUZAFFER ŞENYÜREK'İN YAYIMLARININ
LİSTESİ¹⁷

- Cranial Equilibrium Index, *American Journal of Physical Anthropology*, c. 24, No. 1, 1938, s. 23-41.
- Pulp Cavities of Molars in Primates, *American Journal of Physical Anthropology*, c. 25, No. 1, 1939, s. 119-130.
- Fossil Man in Tangier, *Papers of the Peabody Museum of American Archaeology and Ethnology*, Harvard University, c. 16, No. 3, 1940.
- The extension of Neanderthal Man into North Africa, *Man*, c. 40, No. 153, Londra 1940, s. 128.

¹⁷ Bu bibliyografyanın 1958'e kadar olan kısmı ile yukarıdaki yazının bâzi teknik teferruatını hazırlarken Muzaffer Şenyürek için hazırlanmış ordinaryüslük jüri raporundan faydalandım. Burada sunulan bibliyografyada ufak tefek bâzi noksanların bulunduğunu söyleyebilirim.

- Kan Grupları ve Irk, *Ülkü*, c. 15, sayı 90, Mart 1940, s. 498-502.
- The Dentition of Plesianthropus and Paranthropus, *Annals of the Transvaal Museum*, c. 20, Kasım 3, Pretoria 1941, s. 293-302.
- Anadolu Bakır Çağı ve Eti Sekenesinin Kraniyolojik Tetkiki, A Craniological Study of the Copper Age and Hittite Populations of Anatolia, *Belleten*, c. 5, No. 19, 1941, s. 219-253.
- Cenubî Afrika'da Keşfedilen Fossil Plesianthropus ve Paranthropus Cinslerinin Dişlerinin Tetkiki, Study of the Dentition of the South African Fossil Genera, Plesianthropus and Paranthropus, *Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Antropoloji ve Etnoloji Araştırmaları Yıllık Çalışmaları Dergisi* 1940-1941, sayı 1, 1941, s. 503-522.
- Biyolojik ve Kültürel Veraset, *Yurt ve Dünya*, c. 1, sayı 5, 1941, s. 39-43.
- Ankara Civarında Bulunan Birkaç Paleolitik Alete Dair Bir Not, *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, c. 2, No. 2, 1944, s. 345-348.
- Anadolu'da Bulunan İki Yeni Paleolitik Alete Dair Bir Not, *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, c. 2, No. 2, 1944, s. 349-352.
- Paleontoloji'nin Işığında İnsan Evrimi, Evolution of Man in the Light of Paleontology, *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, c. 4, No. 3, 1946, s. 277-295.
- The Multiplicity of Foramina Mentalia in Human Mandible from the Copper Age of Anatolia, *Nature*, c. 157, Londra 1946, s. 792.
- Türk Tarih Kurumu Adına Yapılan Maşat Höyük Kazısından Çıkarılan Kafataslarının Tetkiki, Study of the Skulls from Maşat Höyük, Excavated Under the Auspices of the Turkish Historical Society, *Belleten*, c. 10, No. 38, 1946, s. 231-254.
- A Note on the Duration of Life of the Ancient Inhabitants of Anatolia, *American Journal of Physical Anthropology*, N.S., c. 5, No. 1, 1947, s. 55-56.
- (Kitap tanıtma yazısı): The South African Fossil Ape-Men: The Australopithecinae, By R. Broom and G. W. H. Schepers (with a preface by Field Marshall J. C. Smuts), Transvaal Mus. Mem., No. 2, Pretoria, 272 pp., 18 plates, 1946, *American Journal of Physical Anthropology*, N.S., c. 5, No. 3, 1947, s. 375-377.
- Truva Civarında Kumtepe'de Bulunmuş Olan İskeletlere Dair Bir Not, A Note on the Skeletons From Kumtepe in the Vicinity of Troy, *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, c. 7, No. 2, 1949, s. 295-304.

- Türk Tarih Kurumu Adına Yapılan Karahöyük Kazısından Çıkarılan Kafataslarının Tetkiki, Study of the Skulls From Karahöyük, Excavated Under the Auspices of the Turkish Historical Society, *Belleten*, c. 13, No. 49, 1949, s. 1-20.
- Anadolu'nun Eski Sakinlerinde Taurodontism, The Occurrence of Taurodontism in the Ancient Inhabitants of Anatolia, *Belleten*, c. 13, No. 50, 1949, s. 215-227.
- Anadolu'nun Eski Sakinlerinde Büyük Azı Dişlerinin Aşınması, The Attrition of Molars in the Ancient Inhabitants of Anatolia, *Belleten*, c. 13, No. 50, 1949, s. 229-244.
- Türk Tarih Kurumu Adına Yapılan Karain Kazısında Bulunan İki Fosil Dişe Dair Kısa Ön Rapor, A Short Preliminary Report on the Two Fossil Teeth From the Cave of Karain, Excavated Under the Auspices of the Turkish Historical Society, *Belleten*, c. 13, No. 52, 1949, s. 833-836.
- Alaca Höyük'de Bulunan Üç Kafatasına Dair Bir Not, A Note on the Three Skulls From Alaca Höyük, *Belleten*, c. 14, No. 53, 1950, s. 57-84.
- Larisa Civarında Höyücek'de Yapılan Sondaj, The Test Excavation at Höyücek, in the Vicinity of Larisa, *Belleten*, c. 14, No. 55, 1950, s. 487-503. (H. Gültekin, E. Şenyürek ve A. Dönmez ile birlikte).
- Büyük Güllücek'de Bulunan Kalkolitik Çağa Ait Bir Muharibin İskeletinin Tetkiki, Study of the Skeleton of a Chalcolithic Age Warrior from Büyük Güllücek, *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, c. 8, No. 3, 1950, s. 269-310.
- A Study of the Human Skulls from Polatlı Höyük, *Anatolian Studies*, c. 1, 1951, s. 63-71.
- Two Cases of Premature Suture Closure Among the Ancient Inhabitants of Anatolia, *Belleten*, c. 15, No. 58, 1951, s. 247-262.
- A Note on the Human Skeletons in the Alaca Höyük Museum, *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, c. 9, No. 1-2, 1951, s. 43-61.
- Gökdere (Elmadağı) Fauna'sına Dair Bir Not, A Note on Gökdere (Elmadağı) Fauna, *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, c. 9, No. 1-2, 1951, s. 63-73.

- Şeyh Höyük İskeletleri, The Skeletons From Şeyh Höyük, *Belleten*, c. 4, No. 60, 1951, s. 431-445. (S. Tunakan ile birlikte).
- The Longevity of the Chalcolithic and Copper Age Inhabitants of Anatolia, *Belleten*, c. 15, No. 60, 1951, s. 447-468.
- Fluctuation of the Cranial Index in Anatolia, From the Fourth Millenium B.C., to 1200 B.C., *Belleten*, c. 15, No. 60, 1951, s. 593-632.
- Trigonid-Talonid Height Relation Indices of the Permanent Lower Molars of Primates, *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, c. 9, No. 4, 1951, s. 458-474.
- A Study of the Dentition of the Ancient Inhabitants of Alaca Höyük, *Belleten*, c. 16, No. 62, 1952, s. 153-223.
- The Dentition of the Chalcolithic and Copper Age Inhabitants of Anatolia, Part I, A Morphological Study of the Permanent Lower Molars of the Chalcolithic and Copper Age Inhabitants of Anatolia, *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, c. 10, No. 1-2, 1952, s. 57-77.
- A Study of the Human Skeletons From Kültepe, Excavated Under the Auspices of the Turkish Historical Society, The Skeletons From the Excavation Season of 1948, *Belleten*, c. 16, No. 63, 1952, s. 323-343.
- A Study of the Pontian Fauna of Gökdere (Elmadağı), South-east of Ankara, *Belleten*, c. 16, No. 64, 1952, s. 449-492.
- Southwest Asia, *International Directory of Anthropological Institutions*, New York 1953, s. 79-88.
- A Note on a New Species of Gazella From the Pontian of Küçük Yozgat, *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, c. 11, No. 1, 1953, s. 1-16.
- A Reappraisal of "An Appraisal of Anthropology Today", *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, c. 11, No. 1, 1953, s. 105-108.
- A Study of the Pulp Cavities and Roots of the Lower Premolars and Molars of Prosimii, Ceboidea and Cercopithecoidea, *Belleten*, c. 17, No. 67, 1953, s. 321-365.
- Küçük Yozgat'da Bulunan Gazella Capricornis Rodler ve Weit-hofer'e Ait Bir Boynuz, A Horn-core of Gazella Capricornis

Rodler and Weithofer Found at Küçükoyzgat, *Türkiye Jeoloji Kurumu Bülteni*, c. 4, No. 2, 1953, s. 141-145.

List of Localities of Mammalian Fossils of Pontian Age in the Vilâyet of Kayseri, *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, c. 11, No. 2-4, 1953, s. 171-176.

Horn-cores of Oioceros From the Pontian of Küçükoyzgat, *Belleten*, c. 17, No. 68, 1953, s. 459-473.

A Note on the Skulls of Chalcolithic Age From Yümüktepe, *Belleten*, c. 18, No. 69, 1954, s. 1-25.

A Study of a Skull of Promephtis From the Pontian of Küçükoyzgat, *Belleten*, c. 18, No. 71, 1954, s. 279-315.

A Study of the Remains of Samotherium Found at Taşkınpaşa, *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, c. 12, No. 1-2, 1954, s. 1-32.

A Note on the Long Bones of Chalcolithic Age From Yümüktepe, *Belleten*, c. 18, No. 72, 1954, s. 519-522.

A Study of the Remains of Crocuta From the Küçükoyzgat District, *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, c. 12, No. 3-4, 1954, s. 29-74.

A Note on the Teeth of Meganthropus Africanus Weinert From Tanganyika Territory, *Belleten*, c. 19, No. 73, 1955, s. 1-54.

A note on the Long Bones of Chalcolithic Age From Şeyh Höyük, *Belleten*, c. 19, No. 74, 1955, s. 247-270.

A Review of the Order of Eruption of the Permanent Teeth in Fossil Hominids, *Belleten*, c. 19, No. 76, 1955, s. 407-444.

Pontien Çağda Ankara Civarında Yaşamış Olan Bir Ceylân Türü, *Türk Coğrafya Kurumu Yayınları*, sayı 2, 1955, s. 67-72.

Order of Eruption of the Permanent Teeth in the Chalcolithic and Copper Age Inhabitants of Anatolia, *Belleten*, c. 20, No. 77, 1956, s. 1-28.

Anadolu'nun Kalkolitik ve Bakır Çağı Sekenesinde Üçüncü Büyük Azı Dişlerinin Çıkış Zamanı, The Time of Eruption of the Third Molars in the Chalcolithic and Copper Age Inhabitants of Anatolia, *Belleten*, c. 20, No. 78, 1956, s. 201-212.

- The Excavation of a Cave Near the Village of Mağracık in the Vilâyet of the Hatay, *Anatolia*, c. 1, 1956, s. 81-85. (E. Bostancı ile birlikte).
- A Short Review of the Anthropology of the Ancient Inhabitants of Anatolia, From the Chalcolithic Age to the End of the Hittite Empire, Seton Lloyd'un *Early Anatolia* adlı kitabında bir fasıl, Londra 1956, s. 205-209.
- The Extension of Neanderthal Man Into North Africa, *Actes du IVe Congrès International du Quaternaire*, II, Roma 1956, s. 656.
- İrk Mefhumu ve UNESCO'nun bu Konudaki Çalışmalarına Kısa Bir Bakış, *Kültür Dünyası*, Ankara 1956.
- A New Species of Epimachairodus From Küçükyozgat, *Belleten*, c. 21, No. 81, 1957, s. 1-60.
- The Skeleton of the Fossil Infant Found in Shandidar Cave, Northern Iraq, *Anatolia*, c. 2, 1957, s. 49-55.
- The Duration of Life of the Chalcolithic and Copper Age Populations of Anatolia, *Anatolia*, c. 2, 1957, s. 95-110.
- A Further Note on the Palaeolithic Shanidar Infant, *Anatolia*, c. 2, 1957, s. 111-121.
- Büyük Güllücek'te Bulunan İnsan İskeleti, The Human Skeleton Found at Büyük Güllücek, H. Koşay ve M. Akok'un *Büyük Güllücek Kazısı* adlı yayımında, Ankara 1957.
- Adaptive Characters in the Dentition of *Crocota Eximia* (Roth and Wagner), Together With a Survey of the Finds of *Crocota* in Anatolia, *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Yayınları*, No. 122.
- Hatay Vilâyetinde Prehistorya Araştırmaları, Prehistoric Researches in the Hatay Province, *Belleten*, c. 22, No. 86, 1958, s. 147-166. (E. Bostancı ile birlikte).
- Hatay Vilâyetinin Paleolitik Kültürleri, The Palaeolithic Cultures of the Hatay Province, *Belleten*, c. 22, No. 86, 1958, s. 171-210. (E. Bostancı ile birlikte).
- Hatay Vilâyetinde Yeni Araştırmalar, New Researches in the Hatay Province, *Belleten*, c. 22, No. 87, 1958, s. 443.
- Kültepe'de Asur Ticaret Kolonisi Sakinleri Arasında Görülen bir Trepanation Vakası, A Case of Trepanation Among the Inha-

- bitants of the Assyrian Trading Colony at Kültepe, *Anatolia*, c. 3, 1958, s. 49-52.
- 1958 Yılında Samandağ Yakınında Bir Mağarada Yapılan Sondaj, Test Excavations Made in a Cave in the Vicinity of Samandağ in 1958, *Anatolia*, c. 3, 1958, s. 57-70.
- Antalya Vilâyetinde Öküzini'nde Bulunan Bir İnsan İskeletinin Tetkiki, A Study of A Human Skeleton Found in Öküzini in the Province of Antalya, *Bellekten*, c. 22, No. 88, 1958, s. 465-516.
- UNESCO'nun Irk Konusundaki Yayınlarına Toplu Bir Bakış, *UNESCO Haberleri*, seri III, No. 2, 1958, s. 6-7.
- Anadolu'nun Eski Sakinlerinin Ömür Süresi, *UNESCO Haberleri*, seri III, No. 11, 1958, s. 3-4.
- Tıkalı Mağara'nın Paleolitik Endüstrisine Dair Bir Not, A Note on the Palaeolithic Industry of the Plugged Cave, *Bellekten*, c. 23, No. 89, 1959, s. 1-44.
- A Study of the Deciduous Teeth of the Fossil Shanidar Infant, A Comparative Study of the Milk Teeth of Fossil Men, *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Yayınları*, No. 128, 1959.
- The Relative Size of the Permanent Incisors in the Suborder Anthropoidea, *Anatolia*, c. 5, 1960, s. 47-85.
- Ankara Üniversitesinde Muhafaza Edilen Fosil Fil Kalıntılarına Dair Bir Not, A Note on the Remains of Fossil Elephants Preserved in the University of Ankara, *Bellekten*, c. 24, No. 86, 1960, s. 693-698.
- The Pontian Ictitheres From the Elmadağ District, *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Yayınları*'ndan, 1960.
- Altındere'nin Üst Aşöleen Endüstrisi, The Upper Acheulean Industry of Altındere, *Bellekten*, c. 25, No. 98, 1961, s. 149-198.
- Nükleüs Olarak Kullanılan Bir El Baltası, A Hand-Axe Used as a Nucleus, *Bellekten*, c. 25, No. 98, 1961, s. 307-312. (E. Bostancı ile birlikte).
-

Muzaffer Şenyürek aile ocağında

Muzaffer Şenyürek kazı yerinde

Muzaffer Şenyürek kazı alanında

Muzaffer Şenyürek kazı çevresinde bir gezi sırasında

Muzaffer Şenyürek Fakültedeki çalışma odasında

